

~~8~~ Gles Uspenskij

У-77

Y 77

ТӘDSASӘММЕЗ
DA
ДЕЛОEZ

Kudymkar

1934

Okrizdat

Gleb Uspenskij

УК
9

~~Чтение~~
**Tədsəşətmez
da
dəloez**

Kudymkar

1934

Okrizdat

Proxor Porfiryc şejiçcis Rastərjajov ulıçaə-.
Vunətəm vaz kerku starukalən lovzis: sə gə-
gər lun məd uzalisə kük podənssyk: otstavi
nəj-rañitəm saldat, rižəm jərnəs sossezən
vesjan kokkezən, suka mavtis sijə glinaən, kəs-
kalis şəras glinaən tərtəm ər da vedra, kəda-
ış sija mukəd kadə vərzgajtis şəna vylə va
plotnik asladorşın uşerdnəja vetlətis kerku
gəgərənnəs, bura kossis seeəm mesta, kytçə-vy, nə
poləmən kerku pərəmiş, tuis-vy vartnъ bur kər-
tuv. Coza jugıta beşitəm kerku omən şeraşa-
lis vyd kod çuzəma jugıt plankaezən, pəvvəzən
noł pełesa pəvvəz jugıta myççisəmaş şəd da
sişməm pəv konəççez vylən, krısa vylən zabor
vylən i vorotaez vylən kət əddən bura i kerku
gəgər, no bokşaŋ-kə zar kerńi sija şo ove-
zjana myrşisə kerkułən fizionomia vylə vaçki-
şis kerrezbs da fundamentbs vaçkişis ovezana-
bs ulış an vylə. Etaşın əsvannezəslən vylvaniş
konəççez pırəmaş kerku pırelənas, a uvlanış-

şez тъççишемаш әтәрланас. Kerkusə ləşətisə нe
toko әтәршан, no munisə i ръекиš reformaez,¹
Proxor Porfiryc тъзтәз ləşətlis въдкод „po-
lozennoe“: matys ponda vəli „polozenn“:
tədnı assis mesta, pukavny i vižcişny med-
vərja çasəz: izummez da çesküt maşinaiş naliv-
kaez vəli vezəməs „see eəm kad kezə“: staruka
jılış, kədə ez vermə vasətny ղek्यeəm policia,
vəli polozenn „nem berdə нe pavkətçyn“:
„mədə torkşynь torkşy, oz məd—kız sylə
kolas“: gort şojanış sylə ez şetçyvly nem. Ma-
tys korlis zonlış dozvołenno med spokcyn
olas kuləm ozas kadsə i нe katlışny-wy sylə
gor dypn. Proxor Porfiryc kaştıvlis matyslə
sylis uməla kod oləmsə; peñicçestis, no şotaki
boştis strjapkae inkaes. Kəda vəli si3-zə katləm
polozennoezən: нe vajətlyny da нe kyskaşny sol-
dattezkət, suseddezkət, „nem veşis vasətlyny
slonnez; inka sek-zə kutçis aslas pravəj Əlo
ponua i rədítis toko ətik soldatəs, i sija kəsji-
şis gətraşny sə vylə şvjatəj²) wərgyn.

Çoza loktis soldat, şurtuksə pərtçalis, əstis

1. Reforma—Viñis ləşətəm.

2. Şvjatəj (nedeja)—bəzət lən tulüssə kristjanskəj praznik.

trubka, pondis şəlavny ət mədərə; lois makorka duk, kylisə kylvəz: „fiſfebel“¹).

„Çixaus“²) „Kaptinarmus“³) soldat şərə guşenik pıris kyeemkə iňka, jualis: „mijanlış-pə kurəgsə ed ažzylə?“ i pukhis. Sıvətyn tədik, sız-zə kurəg jılış jualis, kuimət,—pondis mun-pı başnı, druzva, suəmən oləm, kədə Proxor Porfiryc ez verme zevpı nekkyeem polozeñ-noezən. Sija soçənika şujshtıslis tatçə jursəda ləga suvlıvlis: „çorttez! Myj tijə vəbmət?“ Soldat ʐebis via trubkasə kormanas, iňkaez dugdisə baitpı, no nedər myış pondətçevlis sija-zə istoria. Siən Porfiryc vižis tojko aslas զypın. (zıgyp).

Proxor Porfiryc vərjis asləs ovnpı kerkuş təd zynsə, kəda torjətçə kukna dəniş mu poşəzən zəza. Uçətik zırok kət i vižətis əsən-nezən zaborə, no ez dumajtçə sto vermas kiş-ʂınpı, kədijən vəd minutaə grəzitish olan mamıslən. Ştenaez vəlisə joneş da veşkyləş, əsənnez ne əddən sişəş i ne əddən pırəmaş pırealnas: se-

1. Fiſfebel veşkyla—fetſfebel)—vaz carskəj armiən naçalısvo rotası, uçət çiniş; rota tor polki.

2. „Çixaus“ (veşkyla—Cejxgaus) pomeseñço, kytən vižən vojen-nəj; apassez, snarjazeñço i ovmundirovañço.

3. „Kaptinarmus“ (veşkyla — kaptenarmus) zavedujtə cejxgauzən.

tən-zə vəli լեզակա gor. Porfiryc starajtçəmən, nostəm zyr, lois basəkzək. Әзып озып sulalis stanok, kytən Porfiryc pýrətlis revołver duloez i zarjad oştaez bagavana; eta-zə stanokyp tətciçəvlisə kyz ena kyxas, siž-zə i mədik torrez zamokiş: sovaçkaez, sompollez i mədik torrez, kədnijə kerlis kuzneç, seeəm alapovatəjjezən, sto niya çut toko vaçkişisə oruzjo—formalaq. Eta ponda kylan instrumentlez vəlisə mərtəmaş kauçikovəj remesok sajə, kəda vəli vartəm şena berdə kərtuv mələn. Nə vevdərən, saməj potolok berdən, ızyt vartəm kərtuvvezən əsalisə vundaləm plita lisiş vyd kod torbs,—oruziaş fasonnez; ena şərti tuis sleditnə vyd medvərja viş torrez (novossez) jılış Proxor Porfiryc maştersvoyn. Posobiatəg i gizəm rukovodstvotəg Proxor Porfiryc vyd kadə kuzlis kutnə viş novinkaez. Projekzəj oficer Peterburgiş, pomessyk, vetlis vyd mir paşa, loktə gortas kık kuim grañica sais vessezən, nekər ez mezməvli Proxor Porfiryc leçət şiniş, kytən neviq gəstiñicəy Proxor Porfiryc seeəm projekzəjlis ıvediqtelnəja korlis vessizzsə „fasonlə“, setən-zə şin ozyi etə vessə bergətlətən şmekajtlis kytən qelobs, mukəd pırı puktyvlis vesssə vumaga vylə da çozə kyx-

rəvtlis karandasən, a setçə esə təj kolas dak dumajtlıvlis gortas. Siş kytənkə remət, Ras-terjajeva ulıçası, Porfiryc tədis, çoçkom şvet-lyı eməş Adams i Kołt¹; em kvy „şıştema“ kə-də sija bergətis as moznas, təjşan sija i pondis suşşyp „iscema“. Eta seşa, pistolettezəs, kəd-ia petlisə Porfiryc kiiş, vəli puktəm basəka kerəm kleymo: „Patent“².

Porfirycə i travsəklə eta kleymo vəli tajnaən; no kəknappıbs tədisə, kər kerasə kleymosə—etə kəvsə, to şətənə donənəzək.

Zərgyıl vəd tor, kəda maştersvo ponda ez kov, vəli as pondaşis Proxor Porfirycən. Puovəj əurtan krəvət çorxt kovjorən, lərkə vələm Ras-terjajov barinlən, kuçikovəj poduska barin-lın-zə, şəna vəlyn mañiska³: sumduk uməlik fəzylən i ʃezanka vəlyn, kəda ylvania-kə vişətnə vaçkişə kirpiç grudalaq vaksaən, torelka tor külkələm vəvdəra sapog sotka i plitaiş lazımy-ti podsvesnik gosovəj masiş torən. Proxor Porfiryc şin ozyıl vədəs etna ubozestvolə pri-

1 Adams i Kołt—graniča saş fabrikanttez—izobretatejlez bia İlyan oruzjo.

2 Patent—Francuzskəj kvy—patent - med požujtçənə izobretennoən ilü vuzavən p'edmet.

3 Mañiska—torja mərosıly, vişan, nagrudnik paşaşşə jər nəs vəvdərə.

znaķkezbs boşlisə mədik znaçenno, sijən, sto viştalisə ena sə **aslas** kəzajsvo jılış.

Posož siž-zə ez veş ov: setən vəli „punktəm“ užlyńь podmaſterjolə, kədə Porfiryc çoza „zaptis“ aspondaſis. Podmaſterjo eta vəli ne T—skəj' sija vəli tambovskəj i Porfiryc çessolə sylən sylməda vəli vъdkod bedaſ aslas, sto sylə ez kov eəktəm as sajas əddənsə vižətńь, ne termətəm i ne vidəm; sija vəli kъkiš pərişzık Porfirycşa, vəli vъdса kəzainən, vižis **blagorod-nəj** in, kəda i sorlalıs sylış vъd oləmsə, vajətis setçəz, sto sija Krivonogov, pъssis aslas rodnəj gorodiş, kъtçə şinnez vižətisə. T²)—olis sija belettəg,³ myjsan i sylə vəli əddən şəkət ovńь. Vъd ena nəşçaſoezə ətlaaſis esə ətik, çut li ne medpolana əddənəssa əddən logoſort şələm, ləkoritçəm da korvyləm, aşsəabutəm kodə puktəm duma. Eteəm bedaez i kerisə sijə ju-işə, no med ne şurny kodən policia⁴) a sivəgyn i in kipod uvtə, mukod poraə juvıslıs tolko ətik skaſikən sutkivlas. Proxor Porfiryc

1. T—skəj—tułskəj.

2. T—Tulańn.

3. Belettəg—pasporttəg.

4. Policia—burzuaznəj gosudarstvoezyň okrajaſtəny porjadok i sobstvennoş.

vižis vozmoznoş şurşis uvedičyń aslas podmas-
terjaen, tədlis sylis nesposobnoş kerny kyeam
nebiq iməl dəlo, no, şotaki gortşin muntən
vižətəslis kuknae da viştavlis iñkaezlə:

— Vižətəslə eta molodeç sajın!

Medbur şələmşa şornitəmyń podmasterjo-
lən vəli; Glafira, sə otsaləmən kyzkə guşən ja-
vitçəvlis vina, solaləm ogureç, səvərən munisə
guşən kuz başniez, siž-kyz Proxor Porfirycənlən
maşterskəjyń tədalis şəd vuzər. Podmasterjo
viştasis aslas imusestvo jılış, sto „vədəs vəli,“
kyz sija policejmesherkət¹ ju əm balkon vylən
sampanskəj, kyz vetləm iñs şərən maskarad²
vylə kytçə sija munis oficerrezkət. Səvərən
esə guşənzk viştalis kyz sija iñs vidləvlis da
varlıvlis. Delo vəvli siž: „Xarja!“ suvlis sylə
iñs, a Krivonogov gorətçəvləm rənaltı: — „Po-
kornejse tijanəs blagodarita!“ „Rogoza!“ — çuv-
stviçənlənəja tijanəs blagodarita!!! Əzzas, əzzas i
səka kuza klop!.. „Ker miloş esə...“

• Mytarsvoež vərgən, kədnə vədəs vəlisə iñs-

1. Policejmejster — policialən naçañnik gorodıny.

2. Mask arad — bal, kytən paştasən seccəm paşkəmən: çuzəm vylə kysalənə maskəz bumagaiş iji dəraiş, mort iji zvir çuzəmaezə.

şan, ətpyr səkət sija mədis miritçən... „Me, sua, Fedə, tenə ne kinkət og vez...“ „O?“ — Provalıççən. Me tenə paməttəg լubita...“ Viştavn, me—rad vəli viştasis Krivonogov.— „Minəs mekət kiəttim kutəməni...“ Kuti, munam. Munim—munim.. „Pıram tatçə, nedir kezə, vot eta kerkuə...“ „İzvol,“ sua. Pırim. Pırtis sija menə kyeəmkə voennəj dənə da i baitə: „Ozlı“ tuj menam zeñiklə kyməssə brītn. Me kyz klyi, veşkyla əvənə da kotərtn. Vot eta ponaş i tatən loi, kyz taşan jen petkətas, og təd...

Krivonogov lovzişas da uz berdə kutçışas.

Kər kyz podmasterjo juas, i pondətçə vaitəslən, sto açs sija gospodin, kəzain sə ozyı nəm oz sulav. To kəzain, Proxor Porfiryc, kutlis sijə şiviət, kyskylis ambarə i tojystas seççin, pədnəvlis ывəs zamoklə.

I pokornejse tianəs blagodarita! — suvləvlis Krivonogov, şuras kytçə nəvid pejəsə (ugələ) ərrez da pustəj mesəkkez kolasə.

Bədkod uməlnas tərgəm poniş, podmasterjo kuz lənən dugdəvtəg uzałis, i sə uz sajın Proxor Porfiryc ne terməşəmən kerlis assis deloez. Medəzət zadaçaən eta kadə sylən vəli kołp aslas korinanə unazık şəmsə—kras-

пепкәјже¹ кәдә бошлис вузаләм revojverrez, тор-
јәтпъ setis къз певиң jecazък кузнецчезлә i мәдик
изалишsezлә, кәднија uчаствујтисә асланъс trudән,
i vestъпь нылә, къз түје naturaен,² „kolan ka-
dә“ seteәm plannezәn Proxor Porfirьc don-
matis тољко кък lun ղедәлаып, pondiңiкә i su-
вәтаә.

Pondelник сылә vәli dona sijәn, тьла мәдик
изалиш oтиrlә sija lunъs vәli шекът. Pondelникә
Proxor Porfirьc keris assis deloez sijәn, ть-
ла въд „maшterovsъnalәn“ gorodis eta
lunә ez vәv vъn vaçкыпъ çuq berdә
çuq, sto eta lunә изаләпь „ladkin piannez,“
a въд nastojassәj jәzъs vetlәtәпь luntъr,
gotov шетпь давъвлә dusa, тољковъ opok
meлиtçыпъ. I eta әtlasa ղedugъs шетә Por-
firьc kijе kъпьтә seeәm nađeznәj mort-
tezәs lovәjәn nija тәnisә esә una kiez pyr ki-
ez vәvlisә cepkәjәş, una ots: lisә Porfirlә ker-
пъ иззә. Delo sogmyllis siž.

Proxor Porfirьc ponda ko'lana mort po-
ndelникә sajnъvlis kъeәmkә tәdtәm mestayn.
Toљko әddәn vъnшәtәmәn, dojdәm „tәnnә lun-

1. Krasnaj—das губа виинaska.

2. Vestanja naturaen - vestъпь пе дengaен, a vessezәn.

şan" jur vajətlis sijə zaklucennoe, sto eta ili arxijerejskəj daçaıп, vit vertsa gorodşaп, ili zaşekaып, das noł versta, ili rodnəj ulıcaып i in şinlaen kəritə ili lebtəm kulakkezsə sъ vъlə. Siz въсамик ez i vermy tədnı kytən sija vəli Jur maşterovəjlən jestə sek-zə proklenitnъ assis katarga olansə, şurə medresiteñnəj zarok ne jupъ, kaitçə, şetə klatvaez, i tołko baitıslə şetnъ aslas lögots talunna lunlə i to ne jupъ, a opokmelitçynъ. Etacəm bur da bogat dumaez oz sootvetstvijtə, maşterovəj çuzəm şərti. Sъ vъlyп avı ne sapka ne çujka, (paltook) kytçəkə əsisə vil—viləs vəvku sapoggəz, i myla kə kołemas tołko ətik „zyletkas“. Maşterovəj, etə bıd:s loemse vezərtə siž: sъ gəgər vəditçisə ne vorrez, rozvoqnikkez, a mozot medvur druzokkez, kən siž zə, kyz isylen sajməm vəgyp gotov jur potnъ, sajmisə, seteəməş-zə zyn-vi paştəməş ili vokoren paştəməş. Sija kada maşterovəjlə k. lis „zyletkasə“ natte dumajtis siž: no sylə ed kolə-zə pokmelitçynъ myjənkə!

I munis kossypъ mədik mestəə.

Koñovəj sapoggez da çujka, zalejtəmъs jur vişəmъs klenitçəm nevnaen əsənъ dumajtəmъp „Zyletkas jılış i əddənzək somqen-

но воштис съып, къз eta вълә визетас Dañila Grigoryç.

Jon, zdorov figura Dañila Grigoriçlən vazъп-ңи sulalə vъlyп kavak posəzъп. Vəşətbs-lə kъпəm vъliş pokrom, kъtçə gizəm kъeəmkə molitva kъvvez, sija solidnəja тъskъраşə „ema olis“ jəzkət, ili vezərtə smysl, pondilniklis kutçə tъrtnъ jərtan въtsa gruda vezlanən. Etə nim uvtъп kolə vezərtнь въd vaz orlaşəm novjan ter, kəda oz tuj nəkъtçə vižпь; vaz xalattez şo vo bərlən şetəmaş seminarissezən¹) zakladə, munəmaş vi pъr i va pъr, olanən peşşəmən əstəmaş polaez, sossez, letbstəm въdsa kvadrat şpinaiş i siž oз. Въdəs eta orlaşəm paşkəməs zaptişşə pondelnikşa nesçasnəj kagaez ponda, kədna çut da i lebzəпь seççə, koləпь zakladə assinib zъlettez, çujkaez, a aşnъs paştasənъ eta trepjoə, med тъjən nəviq loknъ toko gortəzzis.

Rada veñlətbs-lə Dañila Grigoryç; kər şylys-lə kъeəm nəviq duxovnəj pişna: „gospodi pomiluj“ ili munə jərtanok sajə, kъshaп coza ətlaləп sъşerələmən kylə inkalən şerələm.

1. Seminarissez—velətçişşez şeminariiş duxovnəj skolaiş, kъşan petəпь poppez.

— Grek! — Kylə jərtan sajyn.

— Əva!... bumgə Dañila Grigoriç.

Posəzyn, çoza kotərtəmşan, kinkə cüzjişis i Dañila Grigoriç ozyıp soñidnəja lətəslə podulsə şiteçovəj jərnəsiş, vədmə paştəm kod i kyz morozlın zegjəm figura. Dañila Grigoriç spokojnəja olə jərtan sajyn.

— Kerr... miloş! — kizgə figura, şujystə zyletkasə i seşşa nəm oz vermə viştavny.—Kerr... miloş!

— Mıççav-ko, myj ponda milujtnytə esə?

Bıd oşta zyletiş pondətçə revizujtnı Dañila Grigoriç, zürtə sijə vadəm çuqən, vižətə juqtılə, kyz fałsəvəj bumazka.

— Kerr... miloş! Ak te, boze moj!

A? — gyzjalə kokoləş jursə, baitə şibdəm golsən, figura — Dañila Drigoriç! Kerr... miloş... Ak te boze moj!

Maitis supkə zyletsə jərtan uvtə i suə maş-erovəjlə, çuvjə aşsə çuqən morossə:
t Tolko jedin-stven-no menam logosort şələmə.

— Bałusko... Da raz... Ak te, boze moj!...

Dañila Grigoriç ləg şələmşan oşta çukyla sylvkaən povstop i siž-zə ləgən şujystə uçətik kleyitəm surguçən da stokanok, zamazkaən,

тышсан stokanokə esə jeeazъk pondis tərnъ vinaśs.

Povzəm kütə maşterovəjəs.

— Dañila Grigorъc! Jenъslış kət povzъ!

— Me baita, veşkъta tolko ətik zalejtəmiş...

Verit te menytm... Me teşan jen tədə myj og
boş vozьtçynp... Sijən, sto vižətnp me og ver-
myt eta tijan maitçəmlə!

— Dañila Grigorъc! Bañusko! Da te myj-
zə etə menytm? Bəra tədalə nedel kezə əykə-
təm? Dañila grigorъc!..

Кавассык, sъ settəg suvtətə povstop vaz
mestə.

— Dañila Grigorъc!—kejmişəmən kizgə
maşterovəj.—Gospod jen ponda kət...Dañila
Grigorъc!..

— Me tenyt, baita,—a on məd...açt tədan.

— Su-u-ulav! Myj te? Ker miloş!.. Ak te
gospodi...

Jen ponda, me siž viştala, pirujtnp ne kъ-
tən avi viştaləm... Na-ko-ş veşkətçə nevnus-
kaən.

Maşterovəj dyr vižətə stokanzuglə, əddən
ləgən, şəvzə vokə i səvərgən jnə...

Dyr kъşsə çələm, kylə jazətəm sola ogu-
reçlən.

— Нé,—съвáръп си маšterovéj, невна vezártъstis.—Me ѕо viзáta къeэм овçiska?...

— Pukt m zakon şerti...

— A?  tik zъletka?.. Eta kъz-z  loas?

— Viшtav es  zъletka t pond  „slava bogu!“

— I jej i bogu viшtakan...

— Es  kъz viшtalan!

— Jej-jej... Es  slava bogu. K t  zъletkas  kol s ... Ak te boze moj!.. A?.. овçiska-a...aj-aj-aj... ja? Konov j sapoggez,  tik s, „D isa von“, vit celkov j¹,  tik s!.. Da-ed kъeэм v l s!..

— Ena-li тьл i?

Celoval nik j rtan sajis petk tis k n sapog...

— Nij-a!! Nija,—kiezs   uz t m n, gor t-lis mašterov j.—Ak, von j te menam!.. Sam j nija i em s.

— No,  ni on berg t!..

— К s berg tнь! T da, on berg t!

—  ni on!

—  ni, izbavi bog  ez s ne berg tнь...

Nija i em s!.. Ов iska!..

Mašterov j pa k tis kiez n. Sija i em: ва-iti me ten t... oj, ne  dd n aslat v llezen j kt sль...

¹⁾Celkov j—губ.

Munə dyr velətəm.

— I vərga-zə viştala, eta mijanlıq jenşən ləzəm... Kytçəz tijanlıq mamoñə¹ ugodiñń?..— medvərən viştalə kabassik.

Maşterovəj ıbs lovzişə da gyzjalə jursə...

— Dañila Grigoriç!—zagəník pondətçə sija; golos sylən loə kyz kyeemkə çeskətik.—Ker miloş!.. Uçətikə!..

Dañlia Grigoriçəs kutə ləg: Panxt ətvet vətəg sija ətik şekundaən vermə paşkətلى pioşetiñeləs rukled paşkəmə i peşponnezeñətلىs vajətə ıbbəs dýnə.

— Uçətikə! batusko!

— Mun, mun svogom!

— Rumka zyn!

— Mun, mun!..

— Kyz zə vyste!

— Dumajt!

— Dumajtny? I to, pozaluj kolə, dumajtny.
P.

— Dəlo tənat!

— Kolə dumajtny, nem on ker!..

¹⁾Mamona—estən dumajtoman+mərlən uçətik potrebnossez prixotlez i strassez.

Şəd kəmərən maşterovəj pırgə aslas gid
kod kerkue, oz i ʒar ker kuləm kod inlə,
uməla dejstvujtan kokkezən munə krəvat də-
nə, sunvan-sunvan pərvəstə da lukaşə gor
peleşə i tusanas ылə tojystə kod vəvtvərən ka-
gaən zərka, kəda jy vylən setən-zə əsalə
kəsaləm potolok berdə. Ez jestə iñs vaçkyp
oça ki, ez jestə liçkəm şələmşaq gorətçyp
„rozbönnik!“ kyz sylən zənikys, myjkə vov-
gəmən uşkətçə kəmiñ olpas vylə, da pondə
karətnə. Eta karətəm poniş povzəm ka-
gañs drəgajtis kokkeznañ da gorzis. A iñ
gorzis priçotən... A zənik şo karətis... Səvərən
gorzis in mədə minut kezə vətlyp suşedka
ordə. Coza viştalə sija suşedkalə, kyeem qelo,
oşəstə rytəz nəñ i sekzə loktə gortas. Veşkyla
sə kokkez uvtə kerkuşaq uşkətçən kuim por,
jäləş pırrezən. Kylə, sto jəv əsəm, kəda vəli
zaptəm kaga ponda, sija coza oşkəvtə porog
da çuzzişə prostoj jassykə vevtəs zugdəm,
jassykən avu plaçto, stena vylən avu vaz pal-
to, a krəvat vylən avu zənikys, a zərka kagaən
bergalə kerku kuza, pavkalə, to gor berdə,
to stena berdə. İnkayls povzəm uvjas dyr nem
ez vermə vezərtən i sə vərən çepəşsə şeras...

Eta kadə sylən zənikys kyeemkə artis

azartən ylvania uları köçəşən kərə divujtçana cəccaləmmez, mukəd pırşas sija kəz vətə jəktəslə, a səkət ətləyn jəktə i iñslən platto bəzəs, kəda tıççışbstəm rukled uvtsis.

— Kut—kut!..—çirzə iñkaś, kağıtə podul-
s kokkezas: ax, ax, ax!.. Rozvoqnik!.. Grav-
tel!..

Kyemkə suvtis sə tujlə poperjog, paşkətis
kiezsə, kəz suvtətətnə mezməm vələs. Rapt
soldat loktis, kutis, səvjuystis sijə, bergətçis sə-
kət raz məd. Suvnis çinovnik iñskət da şera-
lə. A zənəkəs eta kadə loktis Danila, Grigoriç
kerku dənə-ni suprıta vanjəv oştis əvəssə.

Loktis səvərən i iñkaś. Zənək setən ez
vəv.

— Kytən zənəkə?—pədəmən əkəstis si-
ja.—Vajət! Kylan? Əni zə təpət sijə vajət,
virjuişəs...

— Me tenat zənəkkət eg uz!— çorxla
viştalı Danila Grigoriç.—Te sylən iñs, təpət
i kolə sijə as dənat vişpə...

— Vajət, me təpət baita!

Iñka lois kəz kuləm ləgaşəmşaq.

Eta-zə minutaə zənəkəs təpət!.. Me tənçit
başnejztə og i kəvzı!.. Kavassık şerəmtçəstis.

— Malan!—Gorətçis sija, jərtən sajə to

iňkaňs zənīksə əstəm... Ker miloş sovetujtə?

— Xxi-xi-i-xi-ix-xi-xi-xi!..—kylis jərtan saj-
ypl.

— Skura!—gorətis iňka.—Şəvzə me tenat
şerələmlə. Tenat dəloyt rasputniçajtń, a me
kagalən mam!

— Med tenə orətis!

— Ak te...

— *K्यeəm seeom Şevastopol?¹—Medgo-
rən rjaksis kabassılk.—To general Bebutov²
k्यeəm!.. Gudyrtnı taçça loktin? Tak me
tenet vəra-zə viştala: zənīkət tenat tatən ez
vəv!

— Ez vəv?

— Ez! Provalitçə molitvaən. Fomin ordə
kotərtis.

— Fomin ordə?

— Sə ordə. Svogom! Əsənəttis çəccəvtis.

Iňka pondis çəvtnı, guşənik gorzynı i
zagənık munis əbəs dýnə.

1. Sevastopol—obraznəj výrazenno. Şevastopol—gorod şəd
sariş (Севастополь) döryń—Poşcia—Turciakət vojutikə
1853-1856 vo setən vəlisə əzət srazenənez russkəjezlən turok-
kezkət i sylən sojuznəlikkez Angliyanakət i Francuzzezkət, ərpit-
s dyr osada.

2. General Bebutov—prosslavičcis Krymskəj vojna pora turok-
ikez vermətəny.

— Въдѣс ји востин? Кѣвь тъј ће вунѣтпъ?..
Şeralis съ вѣль кавассык.

— А ja votan, a ja vo-o...—drug kinkә pondis шѣнпъ.

Inka golosъs şәrti zәniksә tәdis. No kъtәn kъlis eta şybәmъs,—ili podvovka вѣль, ili zозуль, ili әtәръп—vezәrтпъ ez tuj. No inka uskәtçis kabassыk вѣл, kѣda şeralis.

— Vajәt! Әni-zә vajәt! Me tençit jurtә zugda!

Vakhis şeralis kabassыk, şeralis jәrtan sajып sylәn iңss i şybәm вәra pondis kънпъ.

— Rozvoqникkez! Җavъvvez! Menam kor-ka avi... Vajәt әni-zә!..

— A ja votan, a ja vo, a ja vo,—xooo!..
Şeralәm, sum, şinvaez...

— Nu, sbogom!—çorъta gorәtçis kabassыk da iñdis inkasә lisniça вѣл.

— Me te вѣл, izverg te seeәm,—kъlis әtersan:—sois, вәвәтçә mosenник! Me tenә mort şojoşsez naçalsvоen eәkta...

— Du-ura! Avi seeәm naçalsvоys, çыs-ka-a! Kъtiş-zә te seeәm naçalsvosә aзziп, med ne jupъ? Coza-a?—Çorъta da vpusъteлnәja bai-tis kabassыk әtәrә jursә тъççalыslәmәn.—Naçal-

svoып te i vot on vezərt!.. Kъeem te naçal-svo pondan kossьпь? Mun tatis, pada!..

Inkaas dyr ьksis. Etəras. Kabassыk, bura ləgaşis inkaas vərja monologən ¹⁾ torpta pədnalis ьвəssə.

— En termas! — suvtatis sijə Proxor Porfiryc, tojystə ьвəssə: — Sovsem vəli ьzmitis!..

— A! Proxor Porfiryc! Dobrəj zdorovjo... vinovat, bałuska! Eniən inkaezən ne privedi gospod... pokornəja kora.

— Mýj munis? — guşənik gorətçis maşterovəj, lebtətən jurnas vevt uçətik guokış, kəda vəli ləşətəm zoz uvtyn, jərtan sajyn Danıla Grigoryc kokkez uvtyn.

— Munis!.. No, vonə tenat i inka!..

— O-o!.. Menam inka şmert!

Maşterovəj kışsıs guokış kus çeraq vez i pondis şojny peklevanka.

— Kъeem polan vajətis? — jualis sija şeralısləmən celovalınlılış.

Sija zegnitis jurnas da bergətçis gəşlən:

— No, my, Proxor Porfiryc, kyz jen milujtə?

— Tijan molitvaezən.

1) Monolog — şurəni etik mərtlən.

— Mijanən? Daj gospodi! Te sajyn kık das kık...

— No tıj-zə,—viştalis maşterovəj: ətta kyeəm veda!

Eta kadə jərtan sajşaŋ petis kız tom iňka, ızıt morosa kəda zegalə çoçkom zapon uvtınp, pıtmaləm svezəj rozavana da vəz şına; jurlas sylən vəli ćısjan, koñecçeznas domaləm moros vılas. Kız şərti, dıs şərti i una şakəj gərd torrez əsalənəs sə vılyınp, tuis vəli kazavnə, sto celovalnik „vişis dınas etə iňkasə“ vşakəj sluçaj kezə.

Proxor Porfiryc şetis sylə poçtenno.

— Myj etə Dañila Grigoryc.—pondis bait-nı sija: te enə iňkaezsə lezan?.. Toñko ətik sram etaşan!

— Voə spokojnəjəş!—gorətçis, kodzıstəm maşterovəj:—sija ez lış etə... Glavnəj delo,—guşənik viştalis Porfirycə:—me sylə viştali: Ałona!.. Me etə og vermy! Med vıd godə kaga!.. Med eta ez vəv!.. Mepym seteəm delo oz tuj!

— No i tıj-zə?—juialis celovalnik.—Baitə: og pondı! Siən me ləga...

— Malan!—şeralısləmən, gorətçis celovalnik.

- Vot-vъ etaž-to... a?..
- Tijə şo glupoşsezən.
- Xxe-xxe-xxe!..

Maşterovəj tozə şerəmtçis da sotlis:

— Net, kolə myşyň!.. I siş jur kъeən yetlə.

Celovalniklən iñkaşs bergətçis. Proxor Porfiryc kaseltis da pondis sъkət baitny:

— No, myj-zə, Malan Ivanna, as moznat, Kasyr ponda təzdişan?

— Myj uz sъ ponda? Tolko vot srodsven-nikkez...

— Das-s rodnəjəş?..

— Rodnəjəş!.. Tolko myj vot eta... Konnesno, zaʃ... no, vso me seeam katarga og ažzъ, kər vonə Ivan Filirycъs etik aslas maştersvoən pədtis menə... Nia kañqezən... Etik vižətəm petə eta eəm stram uzlə... tʃu!

— A şo denga!..

— Nu-u uz... gados kъeəm!

— Dañilo Grigoryc! — baitis guşən maşte-rovəj, vartikə aßə morosas: — istinnəj jen ozyń...

Te esa menem şteklo ponda dolzon! Tədan. — bunçitis Dañilo Grigoryc.

— Dañilo Grigoryc!..

— No, Malan Ivanna, a mijan gorodyn myj zə tenytrovny?

- Pola!
- Polis?..
- Əddən polis... vədəs drəzitnə ponda!...
- Da dda, da... Mesta vil...
- Da i viştavnə, vədsən mədik... təj vər-də-və en kütçə şo mədik. Bəra jəz əzət əma... vədəs mədik.
- Kəcəm-zə sluçajən me tənət şəta? — lə-gən gorətə Danilo Grigoriç.
- Danilo Grigoriç! Baťusko!
- Jəz əzət əma, i bəra çut təj, sek-zə təskaşpə! Sijə i vižətə kyz-və kinəs...
- Peļvokə!.. Etə siz! Potomu tija neznə-jəs—kosətçəstis maşterovəj vylə laskova suis Proxor Porfiryc.
- Neznəj!...
- Kula! Kula! —gorətis maşterovəj, uşkət-çis rizəsses vylə.
- A çudak mort! No, təj ponda-zə te...
- Vołata, զան, vołata!
- Məj? Məj seeəməs? Bergətis jursə spori-tișsezlanq Proxor Porfiryc.—Məjyən roşçot?
- Da, jej vəgi, sovsem zonkaft vəvmis... Korə juysnə, no kyz-zə me sylə verma şətnə?
- Lübeznəj, zastürpriça!.. Me sylə duso-

gublə dontəmika stvol (pissal dulo). Don sylə
kək rub... Kora povstop... a?

— Məj-zə te, Danilo Grigoriç! — suis Porfiryc.

— Jej-jej, og vermə. Mijə siş-zə etəşən olam...

— Məççav! — suis Porfiryc: — kyeəm stvol?...

Maşterovəjlən uşəstis şələmliş.

— Drug, —zagənik pavkətçis Porfiryc moros berdə, da sija baitis — iştinnəj jen ozyń te-
nət poruçiçça, pud zyn porox kiş.

— Vizətam, peslam.

Celovalnik petkətis dorəm pistolet dulo,
kədəv vylə vəli kerəmaş melən kyeəmkə certaez.
Proxor Porfiriç vyeəma kutçis sijə peslyń tor-
kışın.

— Əni-zə, — suis maşterovəj: — Duzencevla-
keri... Esə məd subəta kezas eəktis... Me vəli
nađeçça, nuəti sylə subətaas, a sija kołmətəs,
gortas avı.. Çeri munəm kylj... Ak, myşa,
dumajta, med tenət!.. No kołń astəgjas poləm
petis...

— Da me ordə soxrannəj mestəə i vain! —
sodtis celovalnik med burzyla sija spirtutjis...
med jonzık!

Maşterovəj şerəmçcis.

— Sija ətik, ətiklə i petis, — gorətçis sija: —

— Eta Duzencov koduvjas çerinas sovşem vəjis...

— Vot si3-to!

— Ak i stvol-zə! Kəvə vəralışlə...

— Eta myj-zə seeəməs?...Suis Rorfiryc az-
ziş kyeəəmkə pomka da.

— Eta to? Da, drug te menam...

— Me baita, eta myj? Eta iz?

— No jej bogu, eta medrustəj. Çut-çut
molotokən əzmilistəm...

— Me viştala eta iz?

— Da te əni-zə şet podpilokən! Sek oz tə-
çəqem!

— So me-zə? Menyə vestəp, menyə i
podpilokən? Boş vonə... Proxor Rorfiryc dulo
punktə stojkavlə, pukşə vaz mestə, kerə pope-
rjoska da baitə iñkalə:

— Si3 polatə?

— Pola! Me so pola...

— Angel!—ozalə maşterovəj.—Kyeəəm tenat
don?

Me vədəslə; tołko kət uçətik otsət da dorjəm
menyə, şmert menyə sijən...

— Da kyeəəm-zə menam donys?—solidnə-
ja, ne termaşəmən suis Porfiryc:—Danilo Grigo-
riçlə, podi-ed, rub assignaciaezən sə ponda kolə?

— Eta kolə!... Eta bespremenno!..

— Vot to-to! Eta ətik. Şo me-zə vest'...
A mədəz delo, eta koldovinaś cvolas, eta me-
nym siz zə ne statt'a.

— Da me ten'ş, əni-zə kuńp'...

— Norovit! Nu! As me set açym kъz'k'e
ləşəta, sottət ьzъtə şozə og ver'm' şet'...

No, a şozə ətik vižətəmən da unaşa-zə te-
p'yt viştavny? Kъk ьzъtə şetan menam zdoro-
vjo ponda. Unažıksə ne me vyn şərti...

— Kytçə-zə te etə jensə əst'in?

— No uz, eta delo mijan.

— Te jen jylis aslat kod əmən ne əddən!—
sodtə celovalnik.

— Pondətçə çələm.

— Tak tijə, Malan Ivanna, şo polat?

— Şo pola. Mesta vil!

— Etə siž! Gastəm!

— Kuim! Gorətə maşterovəj.—Med tijanlə
vədəppıtlə viñd'yp'!

— Viñd'yp' mijanlə nem,—spokojnəja suis
celovalnik i Porfiryc.

— A myj „kuim“,—sodtə medvərjaś:—etə
me esə dumajta.

— Tfu! Med tijanlə!

— Vaj-koş dulo-tə!

— Te menə kuimiş jonzıka aslam maitçəm-
şa maitin!

Porfiryc tədprəv vişətə dulo i səvərən viş-
talə:

— Şet sylə Danilo Grigoriç!

— Kuimə?

— Da uz şet kuimə... Mıj səkət pəndam
kerny!.. Zonkaxs əddən-ni tədalə... Sogalə „ça-
xotkaən“.

Maşterovəj çut ne zalrən juə kuim əzət
stokan pjataçokən, vədəs kompratiəsə vidə uməl
vidçan kvvəzən i, vəra kod, vəra dojdəm,
usluzçivəj celovalnik fojstəmən, otsaləmən, və-
gältçə lisniçaez vylət, ləddə pos puez aslas vyp-
təm təloən. Proxor Porfiryc spokojnəja əvə
kormanə dontəmika şurəm dulo, kokkezsə puk-
tə naizvat da vəra baitə celovalnik inkkakət.

— Tak tijə, Malaq Ivanna, utverzdajtə,
mıy glavnəj kañnez jılış em rodinaat?...

— Kañnez jılış! Seeəm nəpriyatnoşsez!

— Konesno! Kyeəm-zə udovołsvo?

Seeəm dejstviassə Proxor Porfiryc siiə ku-
zəmən leştitçəny „kolan minutaə“ i pəndilənikə
vermis sijən polzujtçəny, vədsa udovołsvoən,
vişə setən vəd kadə ətkod frazaez, ətlasa ne-

dug pondılıŋiklən teçlis scenaez ətkod soder-
zaŋnoən.

Baitıstis keris setən celovalıçıkakət Proxor
Porfiryc munis gortas, nuətis şeras una kok-
nita sedəm vessez, ili-zə muniſ kyticə nevid
mədik siž-zə „çeri sedana“ mestaə. Sə tədsaez
kolasən, olis sija vokъn messanın Lubkov, kə-
da vəli Porfiryc ponda siž-zə ətkod vъgodnəj
vъd lunə nedeļa vъlyo.

Цена 20 коп.

ГЛЕБ УСПЕНСКИЙ
ДЕЛА И ЗНАКОМСТВА

Перевод на Коми (пермяцкий)
язык Ф. КАНЮКОВА

Редактор Т. ЛИХАЧЕВА

Тех. ред. И. А. ШАДРИН

Окплит № 363. Заказ № 1048. Тираж 2100. Сдано в набор
22/VII-34 г. Подписано к печати 6/VIII-34 г. Печатных листов 7/8.

г. Кудымкар. Типография „Свердполиграфа“